

Meie 22.04.2020

Ettepanekud seoses majandusliku olukorra ja majanduskriisi leevendamiseks suunatud meetmetega

Lugupeetud Vabariigi Valitsuse ja Riigikogu majandus- ning rahanduskomisjoni liikmed!

Allakirjutanud ettevõtlusorganisatsioonid pöörduvad käesolevaga teie poole, et anda omapoolne sisend, negatiivse majandusolukorra leevendamiseks ning väljendada valmisolekut jätkuvaks koostööks ettevõtluse tugimeetmete kujundamisel.

Seoses eriolukorraga ja tekkinud majandusliku olukorraga pöördujame omapoolsete esmaste ettepanekutega Vabariigi Valitsuse poole juba 16.03 ja 17.03. Peame kohaseks tunnustada nii Vabariigi Valitsust kui erinevaid avaliku sektori organisatsioone operatiivse tegutsemise eest nii ettevõtjate otseste murede kaardistamisel ja lahendamisel kui ka toetusmeetmete väljatöötamisel. Samas on täna selge, et majanduslikult ei ole olukord veel lahenema hakanud ning majanduses ja ettevõtluses valitseb erakordselt palju teadmatust ja ebakindlust ning suure tõenäosusega jõuavad negatiivsed mõjud enamate ettevõtjateni mõne kuulise ja pikemagi viitajaga. Kindlasti ulatub negatiivne mõju ka järgmisse aastasse.

Et tagada majanduse taastumine kriisist võimalikult kiiresti ja hoida ära veelgi suurema kahju tekkimine, tuleb kiiresti läbi mõelda, kuidas ühiskondlikult kohanduda viirusega koos ohutuks toimimiseks, ja otsustada plaan kriisist väljumiseks. Eesti Pank on avaldanud analüüsi, mille põhjal iga nädal täiendavaid piiranguid toob kaasa Eesti majanduse kahanemise 0,5 protsendi võrra ehk ühiskond kaotab piirangute tõttu 140 miljonit eurot nädalas. Seetõttu on mitmed riigid kindlustunde suurendamiseks ja kahjude minimeerimiseks ühiskonnas avaldanud konkreetse plaani eriolukorrast väljumiseks ja seda on soovitanud teha ka Euroopa Komisjon. Kindlasti on erinevate strateegiatega puhul oluline riikidevaheline koostöö, eriti suhtlemine naaberriikidega ning samuti tugimeetmete puhul rahvusvahelise konkurentsi situatsiooni jälgimine, et Eesti ettevõtted ei satuks põhjendamatult halvemasse positsiooni.

Rõhutame, et kõikide riigi antavate laenude ja käenduse tingimused ning protsessid peavad olema ausad ja läbipaistvad, lähtuma majanduslikust perspektiivist ja asjakohase due diligence tulemustest. Otsustusprotsessis peavad olema kaasatud pädevad eksperdid, muuhulgas panganduse taustaga eksperdid. Lisaks üksikjuhtumite lahendamisele peab olema prioriteetne, et ministriumite, rakendusüksuste ja ettevõtlusorganisatsioonide koostöös sünniks kiiresti ka terviklik meetmete süsteem, mis oleks jätkusuutlik, ausat konkurentsi ning majandust toetav.

Meetmete puhul tuleb arvestada, et riigi rahalised vahendid, mida on võimalik suunata toetusmeetmetesse, saavad tulla, kas maksutuludest või välisvahenditest, kuid olukorras, kus maksutulud on kiiresti vähenemas, tuleb põhjalikult analüüsida, millised meetmed on majanduskeskkonda tervikuna

suuremas mahus toetavad ning sealjuures arvestades, et majandusanalüütikute hinnangul on tänane pankade kapitalseeritus võrreldes eelmiste kriisidega hea ning laenuvõimalused hetkel olemas, kuigi probleemiks võib olla nende kättesaadavus ja kõrgemad intressid, mida riigi tugimeetmetega saaks parandada.

Siinjuures rõhutame aga jätkuvalt, et samaaegselt tuleb tagada tervishoiusüsteemi toimimine, vajadusel süsteemi maksimaalselt toetada ja panustada meetmetesse, mis säästavad inimeste tervist. Viimane loob samuti eelduse majanduse kiiremaks taastumiseks. Kahtlusteta on vajalik tagada ka muude avalike teenuste (politsei, pääste, sotsiaalteenused, haridus jne) pidev toimimine.

Endiselt on täna siiski vajalik tegeleda aktiivselt ettevõtlusele suunatud tugimeetmete reaalse käivitamisega, sest kuigi nende väljatöötamine toimus kiiresti on nende rakendamine jäänud kohati venima. Samas on selge, et paralleelselt on vaja tegeleda ka meetmete kohandamisega vajadustele ja teatud juhtudel neid ka pikendada. Toome alljärgnevalt ära ettevõtluse vaatest kõige olulisemad tugimeetmed tähtsuse järjekorras ning nende kohta esitatud kommentaarid.

1. Töötukassa palgatoetus – tegemist on jätkuvalt kõige olulisema tugimeetmega inimeste sissetulekute kaotusest tekkivate riskide maandamiseks, mis on tööle hakanud, kuid:
  - a) Meetme kättesaadavust on oluline pikendada vastavalt majanduslikule olukorrale ning selleks tuleb leida lisavahendeid;
  - b) Kuritarvituste vältimiseks tuleb koos maksuhalduriga jälgida taotluse esitajate maksekäitumist sh deklaratsioonide muutmist. Juhul kui tuvastatakse, et toetuse saamiseks esitatakse tahtlikult valeandmeid või muudetakse tagasiulatuvalt maksudeklaratsioone, eesmärgiga täita toetuse saamise kriteeriume, tuleb vastavad isikud avalikustada ja rakendada kohaseid sanktsioone, samuti tuleb jälgida toetuse taotlemise praktikat ning vajadusel seda alusetute toetuste maksimise vältimiseks korrigeerida;
2. Kredexi laenukäendus juba võetud laenude tagamiseks – arvestades, et ettevõtte jaoks muutub kriisis ja käibe languse tingimustes problemaatiliseks olemasolevate finantskohustuste teenindamine, on oluline toetada maksepuhkuste andmist pankade poolt. Meede üldjoontes toimib, kuid oluline oleks selle rakendumist konkreetsetel juhtudel kiirendada ning oluliselt suurendada ka meetme mahtu ning püüda tagada, et laenu tingimused ettevõtja jaoks tervikuna oluliselt ei halveneks pärast Kredexi lisatagatise rakendumist.
  - a) Ettevõtjate tagasiside järgi tuleks veelgi panustada sellele, et käenduse andmise protsess muuta realselt kiiremaks, mis on võimalik vaid juhul kui Kredex räägib pankadega läbi ja lepib kokku veelgi täpsemad protseduurid, tähtajad ja reeglid. Ettevõtjate tagasiside järgi toimub täna kolmepoolne läbirääkimiste protsess igal üksikul juhul eraldi, mis on ilmselgelt aeganõudev. Tuleks püüda jõuda lahenduseni, kus klient suhtleb eelkõige oma krediidiandjaga ning viimane omakorda vajadusel Kredexiga. See aitaks protsessi kiirendada ning vabastaks Kredexi ka survest leida juurde lisaressursse tehingute menetlemiseks;
  - b) Käenduse meetme potentsiaalset mahtu oleks meie hinnangul oluline veelgi suurendada, et tagada ka nende ettevõtete teenindamine, kelleni ei ole kriisi mõjud esimeses faasis jõudnud. Samuti on oluline, et käendust on võimalik võrreldes otselaenudele pakkuda oluliselt suuremale (kuni 5 korda) hulgale ettevõtjatele samade vahendite mahu korral ning säilitades seejuures riigile oluliselt madalam riski tase;
  - c) Pankadele antavale tagatisele ei tohiks rakendada portfelli põhist läge (nt 15%), kuna see töötab vastu kriisimeetme eesmärgile;

- d) Üle tuleks vaadata valdkondade loetelu, kellele laenukäendust ei anta. Leiame, et antud meetme puhul peaks see olema võimalikult kitsas ja välistused väga hästi põhjendatud.
3. Kredexi laenukäendus uute laenude saamiseks – meede meie hinnangul töötab, kuid jällegi on oluline kättesaadavuse parandamine ning eelmises punktis mainitud parenduste sisseviimine. Oluline on lähtuda meetme rakendamisel pankade hinnangust ettevõtte finantsvõimekusele ja majandustegevuse perspektiivile ning mitte rakendada tarbetuid lisapiiranguid. Pigem näeme, et vahendeid ka uute laenude käenduseks oleks vajalik juurde suunata või olla selleks operatiivselt valmis.
4. Maksuvõlgade intresside peatamine eriolukorra ajal – ajutise meetmena on see kohane ning varasema eeskujuliku maksukäitumisega ettevõtetele oleks kohane seda ka pikendada vähemalt 3 kuud pärast eriolukorra lõppemist.
- a) Oluline oleks tagada just varasema eeskujuliku maksudistsipliiniga ettevõtete eelistamine sh ajatamise võimaldamisel. Ka siin on kohane meeles pidada, et ettevõtjateni jõuavad raskused erineval ajal ning nii võib raskuste leevendamine mõne eksportiva ettevõtte jaoks, kes täna suudab kõik oma kohustused korrektselt täita, olla oluline ka pool aastata pärast eriolukorra lõppu või hiljemgi;
- b) Ausa ettevõtluse huvides on aga kindlasti, et meetmest ei saaks põhjendamatult kasu need ettevõtted, kes on olnud juba eriolukorra eelselt probleemse maksudistsipliiniga või kelle puhul on tuvastatud maksukohustuste rikkumisi sh tuleks seda arvestada maksukohustuste ajatamise korral;
5. Avaliku sektori investeeringute mahu suurendamine. Leiame, et tegemist on tänases olukorras samuti olulise põhimõttelise meetmega, mis aitab kriisi negatiivset mõju leevendada. Juba planeeritud hankeid ei tohiks edasi lükata ning pigem tuleks leida võimalusi ettevalmistatud või ettevalmistamisel olevaid investeeringuid varasemaks tuua sh tagada, et kohalikel omavalitsustel juba eraldatud või sihtotstarbeliste vahendite arvelt tehtavaid investeeringuid ei lükataks edasi. Vajadusel võib suurendada KOV-de tulubaasi juba võetud kohustuste täitmiseks, kui see on põhjendatud ja vajalik.

Lugupidamisega,

Toomas Luman, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees

Arto Aas, Eesti Tööandjate Keskliidu tegevjuht

Väino Kaldoja, Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsiooni juhatuse esimees